

De strijd om het behoud van de Reest is in feite net zo oud als het bestaan van de partikuliere natuurbescherming in Drente. De klimax werd bereikt op 22 december 1988: de Raad van State behandelde de bezwaren tegen het waterbeheersingsplan voor de Reest.

DE REEST BLIJFT NATUURLIJK

Melle Buruma

IN MEI J. KWAM DE VOORDE NATUURBESCHERMING verlossende uitspraak: de Raad van State vernietigde de besluiten van het waterschap en de provincie Overijssel waardoor een streep werd gehaald door het waterbeheersingsplan. Het belang van deze uitspraak kan niet los worden gezien van de moeizame geschiedenis van de Reestproblematiek. Ook in Noorderbreedte is in het verleden regelmatig aandacht besteed aan de problemen rond de Reest (oa. 4^e jaargang no. 3, 7^e jaargang no. 6).

De Reest is van oorsprong een veenbeek, gekenmerkt door een vrij konstante aanvoer van water vanuit de venen ten zuidoosten van Hoogeveen. De ontginning van de woeste gronden had ingrijpende gevolgen voor de Reest, doordat het karakter van het brongebied totaal veranderde. In natte perioden werd het water via een slotensysteem versneld naar de Reest afgevoerd met als gevolg overstromingen in het beekdal.

Luchtfoto Reest met op de achtergrond Meppel

Het creëren van nieuwe landbouwgronden in de veenontginningen leidde dus tot problemen voor de landbouw in het beekdal. De eerste plannen tot verbetering van de Reest stammen dan ook reeds uit het eind van de vorige eeuw. Toch duurde het tot in de 60er jaren voordat concreet gewerkt werd aan verbeteringswerken voor de Reest.

Het is waarschijnlijk te danken aan het feit dat de Reest de grensrivier vormt tussen Drente en Overijssel dat de voor Drente inmiddels haast kenmerkende rechtlijnigheid van de beken hier niet kon worden gerealiseerd.

Inmiddels had ook de natuurbescherming het Reestdal ontdekt: de eerste bezittingen van de Stichting 'Het Overijssels Landschap' en de Stichting 'Het Drentse Landschap' dateren uit de 60er jaren.

In het begin van de 70er jaren leidde de waterhuishouding tot voor de landbouw onaanvaardbare situaties. Inmiddels hadden ook de maatschappelijke ontwikkelingen niet stil

gestaan, want de interesse voor natuurbehoud was gewekt en termen als inspraak en belangafweging werden gemeengoed.

Ordinaire hektarestrijd

De conflicten tussen natuurbescherming en landbouw laaiden hoog op: de landbouw eiste verbetering van de waterafvoer en de natuurbescherming wilde het Reestdal als één van de laatste relatief ongeschonden Drentse beekdalen behouden. Degenen die alle overlegsituaties rond de Reest hebben meemaakt zijn waarschijnlijk in staat er een boek over te schrijven. Regelmatig moest worden vergaderd met tenminste 50 personen.

De bestuurlijke oplossing werd gezocht in een gedeeltelijke aanpassing van het oorspronkelijke landbouwkundige waterbeheersingsplan aan de wensen van de natuurbescherming.

Middenloop van de Reest

U vraagt, wij draaien

Inmiddels was in 1976 de waarde van het Reesdal erkend doordat het gebied in het Streekplan Zuidwest-Drente in zijn geheel onder de Relatienota werd gebracht. Dit werd aanleiding voor een ordinaire hektarestrijd: de landbouw streefde naar een zo groot mogelijk beheersgebied en de natuurbescherming streed voor een zo groot mogelijke reser vaatbestemming.

Nog voordat hierover duidelijkheid was, besloten de provinciale besturen het waterbeheersingsplan in procedure te brengen. Dit plan behelsde in hoofdpunten:

- Vergroting van de dimensionering van de Reest dmv. uitbaggering en plaatselijk verbreding om de afvoer capaciteit te vergroten.
- Het creëren van aanvoermogelijkheden vanuit het Ommerkanaal (via de Vecht).
- De aanleg van koppelleidingen (dwars op de beek) naar de Reestervangende leiding en de Hoogveense Vaart.
- De aanleg van een computer-gestuurd stuwsysteem.
- De aanleg van rijpaden langs de Reest om machinaal onderhoud van de Reest mogelijk te maken.

Het doel hiervan was: 'U vraagt, wij draaien'. Wanneer de landbouw problemen kreeg met te veel water in natte tijden moest water snel

kunnen worden afgevoerd en wanneer de natuurbescherming klaagde over te weinig water moest snel kunnen worden aangevoerd. Het gehele systeem moest worden geijkt op een aantal vaste meetpunten. Het resultaat van dit plan was in ieder geval dat zowel de natuurbescherming als de landbouw bezwaren aantekenden na de ter vislegging door de waterschappen.

Inmiddels kwam er ook duidelijkheid over de indeling in beheers- en reser vaatgebieden in het kader van de Relatienota. De lage delen van het dal (daar waar de grootste waarden lagen, met name botanische), werden reser vaat en de hoge delen beheersgebied (deze waren van groot belang voor de landbouw). Dit resulteerde in een voor de natuurbescherming onwerk bare situatie. Via de waterstroom door de beek (dus in de lengterichting van het beekdal) werden de natuurwaarden afhankelijk van het waterbeheersingssysteem en via de kwelstroom (dwars op de beek) ontstond afhankelijkheid van het (intensieve) agrarisch gebruik op de hoge delen van het beekdal. Dit betekende dat het onmogelijk zou worden de belangrijkste natuurwaarden in stand te houden en de genivelleerde situatie zou alleen tegen zeer hoge kosten te beheren zijn.

Nadat de bezwaren tegen het waterbeheersingsplan door de waterschappen werden verworpen werd bezwaar aangetekend bij

Gedeputeerde Staten. De provincies vervulden daarbij een wonderlijke rol, enerzijds als belangenafweger, anderzijds als opsteller van het plan en bovendien als belanghebbende omdat de jaarlijkse lasten van het (aangepaste) Reestonderhoud ten laste van de provincies komen.

De uitslag van de bezwarenprocedure was dan ook onvermijdelijk: de bezwaren werden ongegrond verklaard, met als motivering beide partijen hebben bezwaren, dus is het een goed kompromis. Dat dezelfde motivering ook gebruikt kon worden om dan maar helemaal geen plan uit te voeren was op dat moment kennelijk niet aan de orde.

In 1983 tekenden de Stichting 'Het Overijsels Landschap', de Stichting 'Het Drentse landschap', de 'Milieuraad Drenthe' en de Stichting 'Natuur en Milieu', maar ook enige particulieren en het Landbouwschap dan ook beroep aan bij de Kroon. Vervolgens trad rond de Reest een periode van windstilte op.

Nieuwe ontwikkelingen

Na 1983 heeft zich los van de procedure een aantal belangrijke ontwikkelingen voorgedaan.

- Het bezit van de Landschappen werd met ca. 170 ha uitgebreid.
- Het Rijksbeleid tav. natuur en landschap kreeg meer gestalte, oa. in het Structuurschema Natuur- en Landschapsbehoud waarin aan het Reesdal een aantal belangrijke klassifikaties werd toegekend.
- In de landbouw voltrokken zich grote veranderingen.
- De toegenomen natuurwetenschappelijke kennis (met name als gevolg van hydrologisch onderzoek) leidde tot beter inzicht in de mogelijkheden voor behoud en beheer van beekdalen.

Wie echter zou vermoeden dat de gewijzigde situatie en de toegenomen kennis bij betrokken bestuurders zou leiden tot het inzicht: 'beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald' komt bedrogen uit.

Ook duidelijke beleidsuitspraken tav. de waarden van natuur en landschap kunnen niet voorkomen dat ingrepen worden uitgevoerd die funest zijn voor natuur en landschap. Zowel de betrokken provinciale besturen als het Ministerie van Landbouw en Visserij (als belangrijkste financierder, ook van de aankopen van de particuliere Natuurbescherming) konden blijkbaar niet de moed opbrengen om te erkennen dat het waterbe-

heersingsplan als achterhaald beschouwd moest worden.

De pleidooien van de natuurbescherming bij de Raad van State waren gebaseerd op de volgende hoofdpunten:

- Het historisch wellicht goedbedoelde compromis voldoet niet aan het doel: de waterbeheersing afstemmen op twee tegengestelde belangen.
- De situatie in het Reestdal is inmiddels ingrijpend veranderd.
- In de tussentijd zijn door de Rijksoverheid niet mis te verstane uitspraken gedaan.
- Op basis van de huidige kennis moet worden geconcludeerd dat de vermeende voordelen van het plan voor de natuurbescherming juist ten nadele van de natuurwaarden in het Reestdal zullen uitpakken.
- Gezien tegen het licht van de huidige visie op behoud en ontwikkeling van natuurwaarden in de beekdalen is het duidelijk dat het plan niet meer van deze tijd is: aan de kwelstroom als belangrijkste voedingsbron voor de natuurwaarden wordt geen aandacht besteed en het versneld afvoeren van het Reestwater wordt gecompenseerd met systeemvreemd water.

Deus ex machina

In mei jl. kwam het verlossende bericht dat de Raad van State het resultaat van 20 jaar touwtrekken rond de Reest had vernietigd.

Op basis van het huidige beleid en de huidige inzichten wellicht een begrijpelijke beslissing maar voor degenen die jaar in jaar uit tevergeefs hebben moeten strijden voor het behoud van de één na laatste Drentse natuurlijke beek was het een Deus ex machina. De argumenten van de Raad van State logen er uiteindelijk niet om. De Kroon baseert zich op de volgende overwegingen: Aan de Reest en haar omgeving kan een grote landschappelijke, natuurwetenschappelijke en cultuurhistorische betekenis worden toegekend. Deze waarden zijn op Rijksnivo erkend in het Structuurschema Natuur en Landschapsbehoud en op provinciaal nivo is eveneens aandacht besteed aan de handhaving van de waarden van het Reestdal. Als vaststaand feit kan worden aangenomen dat het aanhouden van een te lage waterstand in de Reest, mede gelet op de grondwaterstroming ter plaatse, zeer ernstige schade aan de natuurwaarden zal toebrengen, zoals verdroging van de hooilanden. Daarnaast is de

aanleg van rijstroken langs de Reest (bv. het mechanisch onderhoud uit landschappelijk oogpunt niet aanvaardbaar te achten. Bovendien is niet of nauwelijks onderzocht welke invloed het inlaten van meer vervuild systeemvreemd water op de gronden van het Reestdal kan hebben.

De Kroon is daarom van oordeel dat door de uitvoering van het waterbeheersingsplan in zijn huidige opzet in ernstige mate afbreuk zal worden gedaan aan de landschappelijke, natuurwetenschappelijke en cultuurhistorische waarden van het Reestgebied. Het besluit van de algemene besturen van de waterschappen komt wegens strijd met algemeen en provinciaal belang daarom voor vernietiging in aanmerking. Een voor de natuurbescherming zeer fundamentele uitspraak die ook voor de toekomst richtinggevend is.

Stuw bij Dickninge tijdens hoogwater

Stuw van Dickninge

Een saillant detail in de Reestproblematiek vormde de stuw van het landgoed Dickninge. Dit landgoed is particulier bezit en bij het landgoed behoort een stuw in de Reest teneinde de gracht van het landgoed van water te voorzien. Dit zakelijk recht dateert nog uit de tijd dat Dickninge een klooster was. Nadat enige jaren geleden de grachten van het landgoed zijn opgeschoond, is met subsidie van het Ministerie van Landbouw de stuw gerestaureerd.

Omdat deze stuw in strijd was met het waterbeheersingsplan diende deze stuw in dit kader te verdwijnen. De eigenaresse diende dan ook gelijktijdig met de natuurbescherming een bezwaarschrift in. De strijd rond de stuw kreeg ruime aandacht in de regionale pers. Omdat het stuwrecht van Dickninge niet goed is geregeld in het waterbeheersingsplan oordeelde de Kroon 'dat het besluit niet met de vereiste zorgvuldigheid tot stand is gekomen en dat dit besluit ook wegens strijd met de algemene beginselen van behoorlijk bestuur en Mitsdien als strijdig met het algemeen belang, voor vernietiging in aanmerking komt'.

Meer onderzoek

Met de historische uitspraak van de Raad van State zijn niet in één klap alle problemen rond de Reest opgelost. Wel is duidelijk geworden dat de oplossing gevonden moet worden door een belangrijk accent te leggen op de ontwikkeling van natuurwaarden. Daarbij zullen zeker knelpunten van individuele boeren met vereende krachten moeten worden opgelost waarbij dan ook gedacht moet worden aan vervangende grond of zelfs vervangende bedrijven. Het is van het grootste belang dat er inzicht komt in de werking van het hydrologisch systeem van het Reestdal. Deze kennis is thans wonderlijk genoeg slechts zeer beperkt. Alleen wanneer er duidelijkheid is over het systeem kunnen maatregelen getroffen worden die leiden tot behoud en ontwikkeling van natuurwaarden. Ook voor het onderhoud van de Reest zal een goede oplossing moeten worden gevonden.

Er is nu voor de toekomst weer hoop dat de Drentse A en de Reest ontwikkeld kunnen worden als de twee enige niet totaal ontworichte beekdalen in het Drents distrikt tot gebieden van nationale betekenis. ●

MEDEDELINGEN & BOEKEN

Kees Siderius in de redaktie

Met ingang van 1 juni is Kees Siderius toegevoegd aan de redaktie van Noorderbreedte. De in 1955 op Ameland geboren Siderius heeft in Groningen sociologie gestudeerd en is koördinator geweest van de Rechtswinkel. Daarnaast heeft hij gewerkt op de nachtrechtelijke van het Nieuwsblad van het Noorden en als eindredakteur van enkele huis-aan-huis-bladen in Drente. Kees Siderius is ook oprichter en eindredakteur geweest van de Lawine, een progressieve stadskrant in Groningen. Momenteel behoort hij tot de kernredaktie van Nieuw Beta en is hij als projectmedewerker bij Noorderbreedte werkzaam voor het themanummer over de diepe ondergrond van Noord-Nederland.

Jan Abrahamse

Ook Groningen steunt Noorderbreedte

De grootste gemeente in Noord-Nederland doet ook mee aan de 5 cent regeling voor Noorderbreedte. Dat betekent dat de gemeente in ieder geval voor 1989 5 cent per inwoner overmaakt aan Noorderbreedte. Redaktie en bestuur van Noorderbreedte zijn de gemeente Groningen en de al eerder genoemde gemeenten erkentelijk voor deze zo waardevolle bijdrage.

Jan Abrahamse

Noorderbreedte Symposium Gemeentelijk milieubeleid: in samenwerking met . . .

Woensdag 27 september 1989, Stads-parkpaviljoen, Groningen

Dit voorjaar heeft op initiatief van Noorderbreedte de eerste Intergemeentelijke kollegiale milieutoets Noord-Nederland plaatsgevonden. Aan deze toets hebben uit elk van de drie noordelijke provincies twee gemeenten deelgenomen: Emmen, Groningen, Heerenveen, Hoogeveen, Opsterland en Stadskanaal. Per gemeente zijn vier onderdelen van milieubeleid getoets. Elke gemeente is getoets op Handhaving milieurecht. Enkele andere actuele onderwerpen die aan de orde zijn gekomen zijn: Hinderwet-/milieu-uitvoeringsprogramma, Intergemeentelijke samenwerking, Milieubeleidsplanning, Financieel beheer milieubeleid, Organisatiestructuur en -cultuur, Afschaffing, Milieuvoorlichting en -educatie en Groenbeheer. De resultaten van deze kollegiale milieutoets

worden gepubliceerd in een apart katern van het september-nummer van Noorderbreedte. Om deze resultaten (een reeks voorbeelden van goede uitvoering van milieubeleid) ruimere bekendheid te geven organiseert Noorderbreedte op woensdag 27 september 1989 een symposium onder de titel:

Gemeentelijk milieubeleid: in samenwerking met . . .

Een andere aanleiding voor het organiseren van dit symposium is het Bijdragenbesluit uitvoering gemeentelijk milieubeleid dat naar alle waarschijnlijkheid op 1 januari 1990 in werking treedt. Daardoor zal via personeelsuitbreiding een intensievere uitvoering van gemeentelijke milieutaken, bij voorkeur in een samenwerkingsverband, mogelijk worden.

Doel van het symposium is dus het bevorderen van een betere uitvoering van milieubeleid bij (Noord-Nederlandse) gemeenten. Globaal is het programma: 9.45-10.15 Ontvangst met koffie. 's Morgens volgt na presentatie van de toetsingsresultaten een forum over samenwerking tussen overheden onderling en tussen overheden en doelgroepen van milieubeleid. Na de lunch is er gelegenheid met elkaar en met andere overheden in themagroepen te discussiëren over samenwerkingsmogelijkheden bij uitvoering van genoemde thema's. De dag wordt afgesloten met een plenair terugrapportage en gelegenheid tot napraten.

Doelgroepen voor het symposium

- bestuurders en ambtenaren van gemeenten
  - bestuurders en ambtenaren van provincies
  - vertegenwoordigers van (gedecentraliseerde) rijksdiensten
  - doelgroepen van (gemeentelijk) milieubeleid
  - andere belangstellenden.
- Kosten (inkl. lunch, koffie, thee, symposiummap) f 75,- per persoon. Aanmeldingsformulieren kunnen worden aangevraagd bij Noorderbreedte, Ossensmarkt 9, 9712 NB Groningen, tel 050-141956 of bij Ten Houten Consult, Postbus 217, 9750 AE Haren, tel. 050-344664

Petrus Camper, onderzoeker van natuur.

Tot 26 augustus is in het Universiteitsmuseum te Groningen een tentoonstelling te zien over Petrus Camper, de 18^e eeuwse medikus en wetenschapper. Met

deze tentoonstelling wordt herdacht dat Camper, 1764 tot 1773 hoogleraar aan de Rijksuniversiteit Groningen, 200 jaar geleden gestorven is. Naast de tentoonstelling verscheen een boek met twaalf artikelen over evenzoveel aspecten van Campers leven en werk. De catalogus van de tentoonstelling is hierin opgenomen.

Het aardige aan een wetenschapsman als Camper is dat hij vrijwel overal in geïnteresseerd was en zich dan ook met de meest uiteenlopende onderwerpen heeft beziggehouden. Die veelzijdigheid vinden we terug in de onderwerpen die in het boek naar voren komen. Drie beschouwingen uit de bundel zijn voor ons van belang. Van de hand van prof. dr. L. M. J. U. van Straaten zijn twee artikelen opgenomen over Camper als geoloog en paleontoloog en over de door hem op deze terreinen verzamelde collecties. Deze collecties werden na de dood van Adriaan Gilles Camper, de zoon van Petrus Camper, door het Rijk aangekocht en geschenken aan de Universiteit van Groningen. Van Campers fossielencollectie is nog maar een klein gedeelte in Groningen bewaard gebleven, de mineralencollectie daarentegen is nog praktisch in zijn geheel aanwezig. Zij vormt de basis van de mineralenverzameling van het inmiddels opgeheven Geologisch Instituut. In het Universiteitsmuseum zijn onder andere de Mosasaurusfossielen uit de St. Pietersberg geëxposeerd, die in het midden van de vorige eeuw op die in zijn minst twijfelachtige manier in bezit gekomen zijn van het Teylers Museum in Haarlem. Onder de tentoongestelde mineralen bevindt zich ook het meest bijzondere stuk van Campers collectie, een waterhelder stuk kalkspaat, een splijtingsrhomboëder, met ribben van meer dan tien centimeter.

Dr. J. A. Bakker gaat in zijn bijdrage in op de 10 pentekeningen die Camper tussen 1768 en 1781 maakte van de hunebedden op het Drents Plateau. Uit de 18^e eeuw zijn slechts weinig betrouwbare afbeeldingen bekend, vandaar dat deze tekeningen van groot documentair belang zijn.

Adriaan Gilles Camper erfde niet alleen de verzamelingen van zijn vader maar ook zijn wetenschappelijke interesse. Het was op zijn voorstel dat de Hollandse Maatschappij der Wetenschappen in 1808 de prijsvraag uitschreef: "Welke Volkeren hebben de zoogenoemde Hunebedden in Drenthe en het Hertogendom Bremen gesticht?"

J. Schuller tot Peursum-Meijer en W. R. H. Koops, ed. *Petrus Camper (1722-1789), onderzoeker van natuur*. Gronin-

gen: Universiteitsmuseum Groningen, 1989. f 22,50.

Math Berkers

Exkursies Natuurmonumenten

De Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten houdt in de komende maanden de volgende excursies: *Leggeldereld* op 1 aug om 14.00 uur, startpunt Ligt Geeuwenbrug richting Eemster-Lhee, tweede verharde weg links (Vorrrelvenen). Het startpunt is bij het klaphek 100 m voorbij hoerderij nr. 4. Voor informatie: R. Vriethoven, tel. 05219-2652

Norgerholt op 1 aug om 19.00 uur; op 8 aug om 19.00 uur; op 15 aug om 19.00 uur; op 15 okt om 14.00 uur. Het startpunt is voor de VVV Norg. Voor informatie: H. Boelens, tel. 05928-13231

Dwingelose Heide, startpunt 2 op 8 aug om 14.00 uur (gezinsexkursie); startpunt 3 op 22 aug om 14.00 uur; startpunt 1 op 18 okt om 14.00 uur (gezinsexkursie); startpunt 1 op 27 dec om 14.00 uur.

Startpunt 1 — informatiepaneel bij Davidsplassen
2 — picknickplaats tegenover radioteleskoop
3 — schaapskooi Ruinen

Voor informatie: R. Schilling, 05219-7354.

Mantingersand op 10 aug om 19.00 uur; op 28 dec om 14.00 uur

Startpunt bij parkeerplaats aan de Mantingerdijk (Mantinge-Meppen)

Voor informatie: J. Hingstman, 05219-7219

Berkehewell/Wapserveld op 15 aug startpunt B om 14.00 uur; 29 aug startpunt A om 14.00 uur

startpunt A — informatiepaneel Doldersummerweg (Diever-Doldersum)

startpunt B — Huenderweg (Doldersum-Wateren) tegenover fietspad Zorgvlied/Appelscha

Voor informatie: H. Oosterloo 05219-7227

Metbroek op 16 aug om 14.00 uur; op 18 okt om 14.00 uur; op 27 dec om 14.00 uur. Startpunt ligt bij parkeerplaats in het bos ten zuiden van Smeerling tusschen Onstwedde en Vlagtwedde.

Fochteloerveen op 18 aug om 9.30 uur; op 25 aug om 9.30 uur; op 9 sep om 9.30 uur; op 20 okt om 9.30 uur.

Startpunt bij werkschuur Natuurmonumenten aan weg met de naam Fochteloerveen (en een stukje Weperpolder) vanuit Appelscha ± 6 kilometer